Sebas Parra Nuño. Un mestre conscient, compromès, apassionat

Àngel Marzo Guarinos, Saó Formació i Institut Paulo Freire

Paulo Freire va escriure que l'educació *és necessari associar-la al projecte global de societat que es pretén crear* [1] per ell que el territori idoni per l'educació és aquell que es dona quan la societat està en procés de transformació.

En Sebas Parra va entendre i practicar l'educació com una acció compromesa arrelada en processos de transformació social profunda. Va néixer en el meridià del segle XX. Unes dècades convulses. Els feixismes, els totalitarismes es va implantar a molts països i els seus resultats nefasts van tenyir les vides de molts ciutadans i ciutadanes de una empremta fosca i pesada. La peculiaritat de les terres de la península és que el feixisme, que es va veure derrocat al 1945, va continuar vigent durant 40 anys, una mica menys a Portugal.

Malgrat això a finals dels anys 50 alguns sectors de la societat veuen com a imprescindible un canvi social. El règim franquista controla totes les instàncies internes de poder. L'espai per aquesta dinàmica de canvi és mínim però els col·lectius que ho impulsen són persones convençudes sense por a perdre malgrat que la propaganda oficial recorda constantment que ells són els vençuts.

Com sempre, les dinàmiques socials no són blanc i negre. Aquells que més enllà dels Pirineus van vèncer el feixisme toleren, accepten a taula la dictadura hispànica en pro dels equilibris del nou ordre mundial.

Però moltes persones, sense estridències, són conscients de aquesta doble opressió: la directa, descarnada d'un règim dictatorial i la que imposa una societat dominada pel capital i pels interessos més enllà des de més enllà propi territori. Als anys 60 ja l'Estat Espanyol està alineat en una de les bandes: bases militars, acords comercials, adequació dels processos de producció, sistema cultural,... I això de la ma del dictador i els que li donen suport, però a la vegada la voluntat de viure en democràcia és un desig, un objectiu ja present a la societat.

En Sebas forma part d'aquest col·lectiu que s'implica en les lluites socials, i la seva arribada a l'educació aquest component polític ja forma part de la seva manera de practicar l'educació, de viure. Entén la política com un exercici necessàriament

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

arrelat en els valors democràtics. Amb tota la seva complexitat, amb la solidaritat necessària, l'esforç, la lluita, el compromís que calgui i sense renunciar gaudir dels fruits que ens depara la vida tot i assumint la raó femenina, profundament humana que Maria Mercè Marçal seu poemari *Raó del cos* expressava com: Per cada gest /que lleva fruit,/ pròdiga/ escampadissa/ de flor vermella.

Ell era un mestre arrelat al territori. Socuéllamos, Madrid, Bilbao, Girona, Nicaragua. La terra en la que va néixer, però també la en la que viure posteriorment, en la que va lluitar, en la que estimar. L'educació va ser també el territori dels seus somnis, de la voluntat de donar impuls a la llibertat, a la solidaritat, de viure profundament la humanitat.

En aquest article faré una aproximació a la petjada que ha deixat entre nosaltres i a tot allò que continua essent un estímul pel nostre impuls. Em centraré en les experiències educatives però partint de la premissa clau per en Sebas: l'escola un espai obert intercomunicat amb l'entorn, capaç de donar resposta als problemes de les dones i els homes del territori. Quan l'educació franquista, i també en alguns sectors de l'espai neoliberal es reclamava, el caràcter neutre de l'educació van trobar a en Sebas, i les xarxes de dones i homes amb les que treballava colze a colze. L'educació no pot ser neutra davant la desigualtat, la injustícia la destrucció, la imposició, la ignorància vingui d'on vingui. Cadascú tenim la nostra òptica, la diversitat ens enriqueix i ens obliga a negociar de forma permanent però hi ha un marc objectiu que si renunciem amb ell abdiquem de la humanitat, dels principis més elementals. En Sebas ens ensenya amb la seva profunda humanitat que és possible fer de mestre i posar el nostre gra de sorra per la constitució d'espais de solidaritat, de justícia, de igualtat, de llibertat. És cert que a aquestes alçades del segle XXI parlar amb aquest llenguatge en remet al Sebas l'ingenu [2], a una ingenuïtat plena d'esperança de força col·lectiva transformadora. Cert que aquests conceptes han estat manipulats, embolicats, desvirtuats per un allau de fake-news, per la inconsistència de societat líquida, per el núvol que ens situa en atendre més el que sembla que en l'aproximació que podem tenir i fem una lectura crítica de la realitat.

El treball, el somni [3]

A l'any 1978 comença a treballar a l'escola d'adults de Salt al 1978. A la Coordinadora de les escoles d'adults a les formacions o trobades de mestres es deia que no es volien escoles que fossin *ni la EPA antiga, ni acadèmies* [4], naixien en ruptura amb aquests dos models fent una proposta d'educació democràtica i

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

popular.

El franquisme no només havia deixar un panorama educatiu molt deplorable sinó que a més va negar per decret evidències com que l'analfabetisme era present. En els anys 70 es va anar articulant un moviment que reclamava el dret a l'educació bàsica de totes les persones a totes les edats. Així va néixer el SEPT (Servei d'Educació Permanent dels Treballadors de Catalunya) i la Coordinadora de les Escoles d'Adults. A Girona hi va haver un grup actiu. A més de les accions reivindicatives també va participar en accions de formació es pot destacat el Seminari en el que mestres de Catalunya i el País Valencià vam treballar en la construcció de materials i orientacions metodològiques. El col·lectiu FRELIMA a la tira de Presència deia:

Diuen que hi ha gent que creu que l'home ha de ser protagonista del seu destí i que amb analfabetisme no és possible la democràcia. I diuen que si parlem de democràcia, hem de parlar de l'educació dels treballadors, hem de lluitar perquè rebrolli la nostra paraula.

Diuen que estan cansats de demanar amb els treballadors educació permanent en escoles públiques i gratuïtes al servei dels treballadors, amb mestres especialitzats, a hores de feina.

*I que estan cansats de que ningú no els escolti quan exigeixen***: Cap barri de Girona sense Escola d'Adults!!!!**

El moviment per l'educació de les persones adultes es desenvolupa en sintonia amb una aspiració social de canvi i incideix en un element nuclear, aquesta transformació només serà possible si les persones tenen al seu abast les eines culturals que els hi permetin l'autonomia necessària. La constitució d'aquests espais es fa des del territori analitzant les necessitats, establint aliances, escoltant la veu de tots els agents. I un cop formulada la proposta es reclama a l'administració pública que en doni suport.

Si els inicis van ser complicats per la manca de recursos, per la necessitat de recrear estratègies, metodologies, organitzacions, vincles, tampoc va ser fàcil mantenir-se fidel als principis fundacionals durant 30 anys. Però és aquesta persistència el que fa singular la seva aportació. Persistència que, en aquest cas, és

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

tot el contrari d'immobilitat. Per mantenir el mateix rumb cal innovar permanentment i cal fer-ho de forma col·lectiva, participada, coherent.

L'escola d'adults de Salt defineix un model pedagògic que no es deixa arrossegar per l'academicisme, ni per d'inèrcia que converteix l'educació en un producte de consum, ni per l'acomodació a les dinàmiques administratives. L'oferta parteix de la pràctica freireana de llegir la realitat. Una lectura que va des de les dades estadístiques que aporten indicadors valuosos de la realitat amb al que ens trobem a la lectura dels gestos, les converses, els hàbits, les mirades que en el cercle d'interaccions que s'estableixen a l'acte educatiu quotidià.

Aquesta aproximació a l'entorn no és conjuntural, és per quedar-s'hi per formar part de la comunitat fer educació és també participar a les reivindicacions laborals o veïnals, donar suport a una vida digna de tots els veïns i veïnes, impulsar les cultures que es troben a la cruïlla que es l'espai educatiu. I entesa aquesta immersió com a quelcom consubstancial a l'acte educatiu planificar i desenvolupar l'ensenyament de les llengües, de l'escriptura dels aprenentatges pel mon laboral, per la salut, per la convivència. I fer-ho amb rigor, amb qualitat.

A partir del treball a l'escola es produeixen materials d'alfabetització, de matemàtiques i llengua, materials de l'aula pels diferents ensenyaments [5], cartells i recursos didàctics del Pla local entre altres.

L'aportació queda ben recollida en el llibre l'Escola d'adults de Salt: una mirada apassionada d'en Sebas. Opta per un model social i comunicatiu fugint de un model l'educació com un calc, lleugerament adaptat, de l'educació infantil.

Sintetitzo en el següent quadre les característiques del model educatiu

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

El treball és intens però a la vegada no defalleix en tot moment orientat per l'esperança d'un mon en que totes les persones puguin fer la seva aportació i viure en plenitud.

Per en Sebas el treball educatiu va sempre en consonància amb el somni de la transformació social i l'esperança de que això sigui possible. Per fer ho possible no es pot caure en un activisme acrític. En Sebas reclama la necessitat de la teoria, de la revisió crítica. A més dels coneixements tècnics o de la ciència positiva reclama la reflexió teòrica que ens permet una mirada crítica conscient global sobre la realitat i així poder reorientar-la i no deixar-nos emportar per interessos dominants si aquests no són els que afavoreixen al conjunt dels ciutadans i ciutadanes [6].

El vincle conscient i solidari

L'obra d'en Sebas Parra és una obra col·lectiva, conscientment col·lectiva. I amb l'antena oberta per captar les oportunitats que puguin presentar-se per tal de impulsar l'educació que permet a les persones i als col·lectius treure el millor d'elles mateixes. A més del seu treball a l'escola, del seu activisme social participa i impulsa gran quantitat d'iniciatives. Parlaré només de dues: la Samba Kubally i el projecte Onyar -Est.

Catalunya en els anys 90 és el lloc d'arribada de persones de diferents llocs del planeta que ven buscat feina, una vida digna, una millora de les seves condicions personals i col·lectives. Al carrer, a les escoles, els hospitals, als espais socials es fa cada vegada més evident aquesta presència. Només obrint els ulls podem apreciar aquesta realitat però cal anar més lluny, veure el seu abast, quins processos s'estan donant, qui surt afavorit i qui perjudicat.

Conscient de la realitat es decideix posar mans a la obra, revertir aquesta realitat amb una de les eines que tenim a les mans. Així neix la Samba Kubally. Tardes i nits de reunions, viatges amunt i avall. Converses amb els immigrants, amb els veïns, amb institucions educatives i socials, amb els responsables de l'administració. I s'engega l'escola africana Samba Kubally a Santa Coloma de Farnés. És l'educador, l'educadora qui s'acosta al territori i així es dona un doble moviment les persones es troben casa en un espai propi però a la vegada estan en el camí de fer vincles de sentir-se part de la comunitat.

Les propostes en les que va treballar van ser àmpliament reconegudes i fins i tot imitades però a la vegada també marcaven una orientació que resultava

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

especialment inquietant per les autoritats educatives. El seu treball no es limitava a la denúncia sinó que formulava propostes agosarades que donaven resposta als problemes més candents. Si ja demana un esforç posar aquestes propostes sobre el paper encara és més complicat dur-les a la pràctica mantenint la coherència en això va participar una i altra vegada en projectes. Per això cal un treball d'elaboració, imaginació, coherència, respecte per la realitat i ganes de donar resposta als desafiament que es planteja la pràctica. I el test definitiu que ens marca que l'educació superà el llistó és que aquesta incideixi en la realitat i introdueixi les transformacions necessàries per la millora de la vida de les persones.

Les seves propostes d'en Sebas posen en marxa la imaginació, la tècnica, el coneixement i la pedagogia per crear unes iniciatives que se surten del motllo que les administracions s'autoimposen per raons que sovint son contradictòries amb els principis que declaren.

Quan es denuncia la inacció davant dels analfabetismes, la guetització, l'exclusió que implica que els treballadors i treballadores immigrants no coneguin la llengua del país o els coneixements bàsics per a exercir una ciutadania plena es mira cap a un altre lloc.

D'aquestes experiències poden destacar alguns punts nuclears i coincidents:

- Una lectura crítica de la realitat. S'entén el fet migratori, la pobresa, l'exclusió social des de la raó dels propis actors i des de un marc democràtic i de respecte dels drets humans.
- La crida per respondre a aquest desafiament no ha d'arribar només a mestres o professionals de l'educació, cal que el conjunt de la societat i si més no aquells que volen una societat igualitària i solidària que a la vegada respecti la llibertat i la diversitat, s'impliquin. No és possible aconseguir una societat inclusiva només amb el concurs de sectors minoritaris. En la documentació d'aquests projectes podem veure com es crida a joves col·laboradors per fer de monitors del Pla local, es busquen educadors solidaris, es cerquen ponts amb serveis i dispositius de salut, de serveis socials, de sectors professionals,...
- El punt de partença i d'orientació de tot el procés és el diàleg. En primera instància amb la comunitat que necessita desenvolupar aquestes competències bàsiques. El diàleg educand educador brolla a totes les experiències com a quelcom consubstancial. I aquest diàleg consolida un espai en el que es treball a favor dels educands, no hi ha fissura. També es dialoga

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

amb els responsables dels ajuntaments d'altres administracions, de serveis, d'empreses, de fundacions però sabent que el partit es juga una banda del camp. Per en Sebas l'educació ha de prendre partit per l'educand com a subjecte autònom i solidari, en la seva totalitat.
- L'educació és un projecte social. No es pot aïllar del context. Els continguts, els materials, les metodologies, les relacions, els temps, els espais són importants per això mateix no es poden esclerotitzar, subjectar a estructures rígides ni tampoc a canons aliens a les necessitats dels educands. L'educació de joves i adults no pot seguir els ritmes infantilitzadors, academicistes, uniformadors que sovint representen els interessos de minories però no dels propis implicats a l'acte educatiu.

Potser menys conegut va ser el pla de formació projecte europeu *Poverty 3* portar a terme a Girona i anomenat Onyar-Est. Com l'educació pot arribar a l'arrel dels processos que permeten la pervivència de la pobresa fins i tot en una de les ciutats més riques de Catalunya.

La realitat era polièdrica herència de un passat d'habitatges i condicions de vida mínimes, col·lectius marginats, de minories excloses.

El primer que es va planteja és perquè unes poblacions són més desfavorides que altres, la pobresa és un patologia socio-econòmica o un símptoma. I a partir d'aquests qüestionaments el pas conseqüent va ser anar als barris a les portes de les escales, als centres de reunió, a les cases i parlar amb els col·lectius destinataris. I no a parlar com a experts sinó per conèixer els que viuen, el que pensen, el que necessiten. A partir d'aquestes trobades aviat es va poder teixir un conjunt d'accions formatives formulades en cercles d'aprenentatge. Les propostes partien de les converses però s'anaven nodrint de iniciatives que enriquien el procés. Relacions amb experts o institucions, visites a la ciutat, consultes, resolució de problemes col·lectius... La clau de volta del projecte va ser la *solidaritat i les actituds bàsiques que la fan possible, amb l'objectiu de facilitat la resocialització* [7]. Una solidaritat que parteix del *convenciment de que cada individu i només en ell hi ha la possibilitat d'esdevenir l'autor, el director, l'executor,... del propi procés de desenvolupament psicosocial es trobi en l'estadi en que es trobi.* [8]

El projecte parteix d'una posició crítica que pretén superar la "doble moral" respecte al tema de la pobresa i la marginació. La solució de la problemàtica d'exclusió necessita també que la "població afavorida" també s'impliqui en el procés, canvi valors, d'actituds socials i de maneres de fer.

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

El treball als barris de Girona va permetre establir vincles abans inèdits que van permetre accés a nous espais laborals, d'oci, de relació. No van ser absents els conflictes, l'educació no pot fugir davant de situacions problemàtiques o crítiques, són aquestes que fan possible recrear els instruments cognitius, afectius, pricosicials, materials que poden permetre recrear espais més integradors més habitables i dotar-nos d'eines a tots els participants per aquests processos de transformació.

Educar a l'àmbit local pensant en el global

La relació de Sebas Parra amb l'educació està guiada per una mirada apassionada que depassa els murs de l'aula i transita permanentment entre la mirada local i la global. D'aquí la seva relació amb Nicaragua. Troba en la campanya d'Alfabetització de Nicaragua un espai de llibertat.

Cada any que passa hi ha nous objectius, noves fites, aconsegueix ampliar la xarxa de solidaritat, d'aprenentatge mutu, de implicació en un somni col·lectiu.

El treball a Nicaragua per l'alfabetització tenia un al·licient especial, poder treball colze a colze amb joves alfabetitzadors i amb la pròpia comunitat implicada en aquest procés alfabetitzador. Com diu Orlando pineda en *El sueño que fue* [9] va ser la història amb dues baules fonamentals la joventut i la mobilització i participació popular que va fer de Nicaragua una gran escola. Tots ensenyant i aprenent en les sessions, en els cafè a pobles, a l'interior, a les muntanyes per construir centres de salut, organitzar cooperatives, construir aules de primària i secundària, escoles d'agricultura, escoles de ramaderia,... A Nicaragua es va escampar l'educació a favor dels camperols.

Nicaragua va ser la pràctica de la pedagogia de l'amor: *l'educació és amor, és conflicte, és passió, és canvi, és consciència, és curiositat, és lluita, és memòria crítica, és pràctica de la llibertat i la solidaritat, és reconeixement propi i de l'altre, és somni i utopia, és compromís militant, és diàleg i comunicació, i sempre, per tant, és afecte*.

Aquest esforç per establir vincles de solidaritat a tots els racons del mon també va trobar el seu lloc a l'Institut Paulo Freire. La constitució de Nucli Paulo Freire de Girona i les col·laboracions constants amb els companys i companyes a través de projectes, publicacions, comunicacions, jornades i també trobades al voltant de la taula, en converses compartint decepcions i somnis, afectes i pensaments fan el

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

seu llegat un patrimoni col·lectiu que recomanem conèixer i esperem que sigui fructífer per l'educació popular per que l'educació sigui casa pròpia dels participants i la seva comunitat i permeti a moltes persones ser protagonistes del seu propi destí.

Notes

[1] Freire, P. (2002) Cartes a Guinea Bissau. Xàtiva: Publicacions de l'Institut Paulo Freire.

[2] En una entrevista que se li fa en els anys 1987 al Punt Diari en parla de si mateix com en *Sebas l'ingenu*, no parla de la consciencia ingènua que descriu Paulo Freire, sinó que es desmarca, amb un manifest to descregut de les raons que esgrimeixen els polítics de la transició per argumentar que l'acció política popular ja no té cabuda en el nou escenari. Es pot consultar a Sebas Parra i Pere Nicolau. *Rostolls*. Pla de ter, 2022.

[3] El nom oficial actual és CFA Les Bernardes. I existeix una iniciativa popular que demana que es digui CFA Sebas Parra. En el llenguatge quotidià es continua parlant d'escoles d'adults malgrat que l'administració pública va establir com a denominació oficial el de centres de formació d'adults.

[4] La Ley General de Educación de 1971 al *Capítulo IV* incorporava l'Educació Permanent d'Adults. Però l'aplicació d'aquest article es traduïa fonamentalment en unes classes nocturnes que alguns mestres feien per a persones adultes després de la seva dedicació diària a l'educació infantil i alguns pocs mestres dedicats a l'educació Permanent. A Catalunya eren 37. La necessitat de formació de molts joves, treballador i treballadores també havia impulsat el naixement de acadèmies privades d'idiomes de graduat escolar, de formació professional... Es tractava de definir un model d'educació pública i democràtica que cap dels dos models complia un pel seu lligam a règim i l'altre per la seva finalitat fonamentalment mercantil.

[5] Encara agraeixo els materials multicopiats que en Sebas ens va passar a l'Escola d'Adults Martinet de Nit per iniciar els estudis de preparació de les proves de major de 25 anys.

[6] Sebas Parra i Joan Canimas. De la necessitat de la teoria. Al llibre del Parra, S.

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

(2022) *L'escola nostra de cada dia.* Girona: Pere Nicolau Edicions

[7] Fundació SERGI (1990) Proposta d'intervenció educativa en el marc del Programa Onyar-Est. Material multicopiat

[8] Idem.

[9] Orlando Pineda Flores i Sebas Parra Nuño (2014) *El sueño que fue. Un relato sobre la alfabetización en Nicaragua.* Managua: AEPCFA

Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual